

Raportti Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman toteuttamishankkeesta yliopistojen opettajankoulutuksessa

Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksessa -hanke liittyy osana Valtioneuvoston 25.9.2003 hyväksymään kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan, jolla pyritään vahvistamaan edustuksellisen demokratian toimivuutta ja kohottamaan kansalaisten äänestyshalukkuutta. Kyseessä on kolmivuotiseksi tarkoitettun hankkeen ensimmäinen toimintavuosi. Hankkeen tarkoituksena on kehittää kansalaisvaikuttamisohjelman tavoitteita edistäviä toimintamalleja ja käytäntöjä opettajankoulutuksessa. Lähtökohtana on koulun ja opettajien osallistuminen nuorten kasvattamiseen aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Hankkeen tavoitteena on vaikuttaa etenkin opettajankoulutuksen tutkintovaatimuksiin ja opetukseen siten, että opiskelijat saisivat peruskoulutuksen aikana malleja osallistuvan koulukulttuurin toteuttamisesta. Tavoitteen toteutuminen edellyttää yhteiskunnallisen näkökulman korostamista kurssivaatimuksissa ja opetuksessa.

Hankkeen pääkoordinaattori ja ohjausryhmä

Hankkeen pääkoordinaattorina toimi heinäkuun 2004 loppuun saakka professori Sirkka Ahonen Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitoksen historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta. Elokuun alusta pääkoordinaattorina on toiminut saman keskuksen professori Jukka Rantala.

Ohjausryhmä, johon kuuluu 15 henkilöä, edustaa hankkeen eri sidosryhmiä – mm. Opetushallitusta ja Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liittoa – ja Suomen eri yliopistojen opettajankoulutusyksiköitä. Ohjausryhmä kokoontui vuoden 2004 aikana kaksi kertaa.

Hankkeen aluekoordinaattorit ja alueseminaarit

Hankkeen käytännön toiminnan organisoimiseksi opettajankoulutusyksiköt jaettiin neljän aluekoordinaattorin vastuulle. Aluekoordinaattoreina toimivat Sirkka Ahonen/Jukka Rantala (Helsingin alue), Matti Rautiainen (Jyväskylän alue), Timo Lappi (Oulun alue) ja Tom Gullberg (Vaasan alue). Aluekoordinaattorien tehtäviin on kuulunut alueseminaarien järjestäminen ja niistä raportoiminen sekä yhteistyöhankkeiden ja tutkimuksen käynnistäminen. Lisäksi aluekoordinaattorit ovat toimineet alueellisen ohjausryhmän puheenjohtajina.

Kokopäiväisiin alueseminaareihin osallistui opettajankouluttajia, opiskelijoita ja opettajankoulutuslaitosten sidosryhmien edustajia mm. Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssista, Suomen Kuntaliitosta ja koulujen oppilaskunnista. Seminaarit koostuivat asiantuntijaluennoista ja työryhmätyöskentelystä. Luennoitsijoita toimivat mm. opetuspäällikkö Gunborg Gayer, professori Sven-Erik Hansén, ylitarkastaja Kristina Kaihari-Salminen, ohjelmajohtaja Seppo Niemelä, professori Rauni Räsänen, tutkija Sakari Suutarinen ja kansanedustaja Oras Tynkkynen.

Alueseminaari

| Opettajankoulutusyksiköt | Osanottajamäärä

Helsingin 7.10.	Helsingin, Hämeenlinnan, Rauman, Tampereen ja Turun	45
Jyväskylän 4.11.	Joensuun, Jyväskylän, Kokkolan ja Savonlinnan	40
Oulun 21.9.	Kajaanin, Oulun ja Rovaniemen	44
Vaasan 14.10.	Åbo Akademi	28

Lisäksi pidettiin Helsingissä 15.12. täydennyskoulutusseminaari, johon osallistui 28 opettajankouluttajaa ja sidosryhmien edustajaa Helsingistä, Hämeenlinnasta, Raumalta, Tampereelta ja Turusta.

Arvio ensimmäisen toimintavuoden tuloksista

Hankkeen tavoitteena on edistää kansalaisvaikuttamisen kannalta keskeisten sisältöjen liittämistä osaksi opettajankoulutusta ja siihen liittyvää harjoittelua. Vuoden 2004 toiminnan päämääränä on ollut sitouttaa opettajankoulutuslaitosten, ainelaitosten ja harjoittelukoulujen henkilökunta hankkeeseen. Lähtökohtana on pidetty sitä, että kansalaisvaikuttamisen näkökulmat vaikuttavat opettajankoulutuksessa kaiken toiminnan läpäisevänä teemana. Aluekokousten yhteydessä kehittämistoiminta delegoitiin yksikkötasolle, ja kansalaisvaikuttamishankkeen ohjausryhmän jäsenet ovat vastanneet hankkeen eteenpäin viemisestä omissa opettajankoulutusyksiköissään. Yksiköihin on perustettu ns. toimintaryhmiä, joiden tehtävänä on ollut edistää kansalaisvaikuttamisen sisältymistä laitoksen toimintakulttuuriin.

Seuraavassa esimerkkejä normaalikouluissa toimivista ja suunnitteilla olevista osallistumishankkeista:

- Avoimen sähköisen keskustelufoorumin kehittäminen
- Pikkuparlamentti- ja miniministeri-järjestelmät alaluokkien oppilaille
- Aktiivinen kansalaisuus ja kansalaisvaikuttaminen harjoittelujakson teemaksi
- Varjovaalien järjestäminen
- Rehtorin kyselytunti -käytännön vakiinnuttaminen
- Oppilaiden keskustelu- ja kokouskulttuurin harjoittelu
- 1–2 kertaa kuukaudessa kokoontuvat 3–6-luokkien oppilasneuvostot
- Oppilaiden laatimat kouluviihdytystutkimukset
- Asiantuntijoiden pohjustamat yleisökeskustelut kansalaisvaikuttamisen määrittelystä

Opettajankoulutuslaitoksilla vuonna 2004 toiminnan painopiste on ollut tutkintovaatimustyössä. Yhteiskunnallisen aineksen osuutta on pyritty lisäämään luokan- ja aineenopettajan koulutuksissa.

Aineenopettajakoulutuksessa kansalaisvaikuttaminen näkyy mm. opetusperiodien teemoissa, esimerkiksi teema *Opettaja kasvattajana ja yhteiskunnallisena vaikuttajana*. Kansalaisvaikuttamista on sisällytetty myös kasvatustieteen ja ainedidaktiikan opintoihin erillisinä sisältöinä sekä peruskoulun ja lukion aihekokonaisuuksien käsittelyn yhteyteen. Luokanopettajakoulutuksessa kansalaisvaikuttaminen esiintyy mm. kasvatustieteen yhteiskunnallisesti painottuneissa opinnoissa ja peruskoulussa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisissa opinnoissa esimerkiksi tähän teemaan sidottuna johdantokursseina. Kansalaisvaikuttamisen teemoja lisätään myös valinnaisiin opintoihin, esimerkiksi aihe *Opettaja kolmannella sektorilla*.

Hankkeen tarkoituksena on myös kehittää kansalaisvaikuttamisen ohjelman tavoitteita edistäviä toimintamalleja ja käytäntöjä opettajakoulutuksessa ja siihen liittyvässä harjoittelussa. Tietämystä eri opettajakoulutusyksiköissä käytössä olevista toimintamalleista on levitetty alueseminaareissa, ja niissä on kehitelty myös uusia tapoja edistää osallistuvan toimintakulttuurin luomista ja vahvistamista.

Kansalaisvaikuttaminen opettajakoulutuksessa -hankkeeseen kuuluu materiaalin tuottaminen kansalaisvaikuttamisen edistämiseen opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa. Materiaalituotannosta ovat vastanneet opettajakoulutuslaitokset ja harjoittelukoulut. Suomen harjoittelukoulujen tietoverkko, e-norssi, toimii hankkeen toimijoiden tuottaman materiaalin kerääjänä, verkottajana ja välittäjänä.

Kansalaisvaikuttaminen opettajakoulutuksessa -hankkeessa mukana olevat opettajakouluttajat ovat toimineet asiantuntijoina aihepiirin täydennyskoulutuksen järjestämisessä. He ovat tehneet yhteistyötä mm. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian sekä Helsingin yliopiston Soveltavan kasvatustieteen laitoksen täydennyskoulutuskeskuksen kanssa. He ovat myös kouluttaneet Helsingin kaupungin opetusviraston järjestämässä tilaisuuksissa oppilaskuntien ohjaajia.

Julkisuutta hanke on saanut mm. alueseminaarien uutisoinnista lehdistössä ja radiossa sekä hankkeeseen osallistuvien opettajakouluttajien kirjoituksista.

Helsingissä 20.1.2005

Sirkka Ahonen
Professori

Jukka Rantala
Professori